

Finalment, al cap de tres anys i escaig de la publicació del primer volum d'aquesta *Enciclopèdia de la cultura popular de Catalunya*, ens disposem a justificar-ne el nom: *TRADICIONARI*.

La teoria ve després de la realitat i de la memòria: per això hem volgut estructurar aquest darrer volum en tres grans parts. La primera, a càrrec de Dolors Llopart, és una visió des del present de la història de la cultura popular a Catalunya i de les disciplines que l'estudien i l'han estudiada. La segona, realitzada per Roser Reixach i Montserrat Solà, aplega les institucions i entitats, els arxius, les publicacions, els mitjans de comunicació, la formació i les trobades i els festivals de cultura popular. La tercera part consisteix en un debat sobre què és i cap on va aquesta cultura popular a l'inici del segle XXI. Hi han estat convidats antropòlegs, etnògrafs i sociòlegs significatius, inclosos els coordinadors de l'obra.

El debat comença situant la cultura popular catalana en l'actualitat, en el context urbà i en el marc de la societat de consum i del multiculturalisme, tot recollint les aportacions teòriques dels darrers anys, i conclou amb l'actualització de la clàssica contraposició entre cultura d'elit i cultura popular. Tanmateix, els pols a l'entorn dels quals gira el debat són els conceptes de tradició i identitat, que han aportat forma i significació als nou volums anteriors del *Tradicionari* i al seu nom mateix. La identitat per la seva la capacitat de reconeixement és entesa més com a contenidor que com a contingut. I la tradició, com allò del passat que subsisteix i és acceptat per un consens compartit de creences. No tant, doncs, com un patrimoni rebut que es té el deure de conservar sinó com una forma d'apropiació, des d'una continuïtat creadora en contínua transformació. Aquesta és, precisament, la interpretació que hem volgut donar al mot *Tradicionari*.

Aquest volum darrer ve, doncs, a aportar als anteriors la significació teòrica que reclamaven. Per això hem situat la tradició al final i no al principi. Concloure, no pas cloure, sinó, ben al contrari, obrir, projectar el sentit de tradició a les generacions que l'han de rebre, entenent la identitat no tant com allò immutable del passat que ens és comú sinó com allò dinàmic en què ens reconeixem avui i que ens identifica en la nostra projecció col·lectiva de futur.

El volum comença amb la història de l'estudi i la pràctica de la cultura popular a Catalunya a través dels estudiosos més destacats, de Milà i Fontanals a Joan Amades, del folklorisme a l'etnografia i l'antropologia cultural. Dolors Llopart observa que la història de l'estudi de la cultura popular a Catalunya ha començat tard i ha estat molt curta: no té gaire més de cent cinquanta anys. Que els qui s'hi han esmerçat han estat, majoritàriament, estudiosos, no acadèmics, ja que només fa trenta-cinc anys que hi ha càtedra d'antropologia a Barcelona; que els antropòlegs en actiu són homes i dones entre quaranta i seixanta anys, i que es compta amb només quatre grans jubilats, que són Dolors Juliano, Claudi Esteva, Ramon Valdès i Lluís Mallart. Que la majoria dels que ja no són entre nosaltres van morir a l'exili o van patir les dures condicions de la postguerra, mancats d'expectatives. Que actualment les recerques són més fundades en documentació escrita que no en treballs de camp. Contrapesant la balança, hi ha molts col·lectius que practiquen accions de cultura popular i que, gràcies a la seva iniciativa i al suport institucionals, despleguen un ampli ventall d'activitats. De manera que la distància entre la realitat cultural i l'acadèmica es fa cada cop més gran.

També, segons Dolors Llopart, hi ha massa distància entre el treball desenvolupat en centres museístics que exposen objectes de vida quotidiana i la tasca realitzada pels antropòlegs acadèmics. A Catalunya, els museus anomenats d'art popular rarament tenen un antropòleg entre el seu personal i, més enllà de la curiositat i la nostàlgia del vell fet folklòric, no sempre faciliten el coneixement del nostre sistema cultural i del nostre patrimoni. Un exemple explicatiu d'això és el fet que, fins ara, molts museus comarcals de Catalunya exposaven la roba que dones i homes havien donat dels seus baguls, excloent la roba interior, considerada íntima, que no es volia compartir. ¿Com es podia explicar de quina manera afrontaven la menstruació o l'al·letament les dones? Avui, sempre des del respecte a l'esforç que dugueren a terme els precursors, cal analitzar críticament la seva tasca i aportar innovacions al concepte mateix de cultura popular, en permanent renovació.

Pel que fa a la tasca desplegada per Roser Reixach i Montserrat Solà, cal remarcar la complexitat i dificultat

amb què s'han trobat, a causa de les deficiències existents. Tot i les millores aconseguides els darrers anys, amb la recuperació i classificació de fons documentals, amb l'edició de llibres i revistes especialitzades i amb la creació de xarxes de festivals i trobades, s'està lluny de la plena normalització. Encara que, des del voluntarisme, el teixit associatiu ha cobert sovint moltes mancances, hi ha tasques que requereixen una implicació més directa de les institucions, sobretot en l'impuls a la recerca, i en la formació i la difusió.

Encara hi ha moltíssim material per sistematitzar i per posar a disposició dels estudiosos. Els treballs des del CPCPTC (Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana), les línies de recerca des de l'IPEC (Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya), les publicacions i la formació han estat, sens dubte, importants, com també el fet que, a l'inici de la democràcia, amb la recuperació de les festes, la Universitat tornés a interessar-se per la cultura popular. A més de ser un país de petita i mitjana empresa, també som un país de petits i mitjans recursos i realitzacions, dispersos territorialment pel seu abast local o comarcal i perquè han estat fruit d'iniciatives o de mecenatges i col·leccions particulars més que conseqüència d'una política decidida i d'una obra continuada d'unes institucions de govern de què fins fa prop de tres dècades hem estat mancats.

Aquesta seria, doncs, la situació de la cultura popular de Catalunya al principi de l'any 2008, en tots els seus aspectes. En les febleses i en les forteses, en les mancances, les conseqüències i les expectatives. Del balanç i l'estat de comptes que, d'alguna manera, representa aquest darrer volum del *Tradicionari*, cal destacar la dinàmica actual pel que fa a la cultura popular, tant en l'esforç teòric per comprendre-la i orientar-ne les actuacions com per a les tasques de recerca i de recull i difusió. A totes elles, cal sumar-hi la publicació d'aquesta *Enciclopèdia de la cultura popular de Catalunya*, per part de l'editorial Enciclopèdia Catalana, en la qual han participat més de cent cinquanta especialistes, i la seva aportació a una visió moderna i innovadora de la cultura popular oberta al segle XXI. Els deu volums de què consta són ja a la vostra disposició.

JOAN SOLER I AMIGÓ
JAUME MASCARÓ I PONS